

Teisės aktualijos

TOMO DAVULIO, DAIVOS PETRYLAITĖS, VIDOS PETRYLAITĖS KOLEKTYVINĖS MONOGRAFIJOS „EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOS DARBO TEISĖJE“ RECENZIJĄ

Ipolitas Nekrošius

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Darbo teisės katedros profesorius
socialinių mokslų (teisė) daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 71
El. paštas: dtkatedra@tf.vu.lt

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Darbo teisės katedros narių doc. dr. Tomo Davulio, doc. dr. Daivos Petrylaitės ir doktorantės Vidos Petrylaitės parengtoje kolektyvinėje monografijoje tiriamos Europos Sąjungos darbo teisės normų įgyvendinimo Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje problemos. Jų nagrinėjimas Lietuvos teisės literatūroje nėra visiškai naujas, nes tiek prieš Lietuvai stojant į Europos Sąjungą, tiek pirmaisiais narystės metais buvo atliktos bendresnės studijos ir tyrimai tam tikrais abiejų teisinių sistemų suderinimo darbo teisės srityje klausimais¹. Vis dėlto šių problemų mokslinis tyrimas visada

liks aktualus, nes gyvenimas laikui bėgant kelia vis naujų Europos Bendrijos teisės implikavimo į nacionalinę teisę iššūkių – kuriamos naujos ir keičiamos anksčiau išleistos teisės normos.

Įvertinę Lietuvos darbo teisės atitiktį Europos Sąjungos teisės normoms, autoriai formuluoja išvadą ir pasiūlymus įstatymų leidėjui siekti tų normų suderinamumo, numatomos rekomendacijos teismams ir kitoms teisės taikymo institucijoms, kaip interpretuoti ir taikyti tam tikras normas. Svarbiu informacijos šaltiniu monografija turėtų tapti ne tik teisės mokslininkams ir praktikams, bet ir socialiniams partneriams bei pačioms darbo sutarties šalims, nes daug Europos Sąjungos teisės normų jau šiandien tiesiogiai ar netiesiogiai reglamentuoja jų santykius.

Reikia pažymėti, kad socialinės problemos nėra prioritetinga Europos Sąjungos teisės reguliavimo sritis. Dauguma visuomeninių darbo santykių teisinio reguliavimo

¹ Žr., pvz., Davulis T. Darbo teisė: Europos Sąjunga ir Lietuva. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004; Davulis T. Lietuvos darbo teisės atitiktis Europos Bendrijos teisei problema kolektyvinių atleidimų iš darbo srityje // Teisė. 2002, Nr. 46, p. 39–52; Davulis T. Darbuotojų informavimas apie jų darbo sąlygas Europos Bendrijos ir Lietuvos darbo teisėje // Jurisprudencija. 2003, Nr. 40 (32), p. 14–24 ir kt.

klausimų yra palikta nacionalinės teisės reguliavimo sričiai. Kita vertus, Europos Sąjunga reguliuoja daug svarbių darbo teisės klausimų, tokių kaip antai: darbuotojų migracija, darbuotojų teisių apsauga verslo ar jo dalies perdavimo atvejais, darbuotojų informavimas ir konsultavimas ir kt. Monografijos autoriai kruopščiai ir išsamiai analizuoja būtent tas nacionalinės darbo teisės nuostatas, kuriose pastebimas Europos Sąjungos ir Lietuvos darbo teisės sąlytis, o kiekviena problema nagrinėjama tokia apimtimi, kiek į nacionalinių darbo santykių reguliavimą kišasi Europos Sąjungos teisė. Tačiau prieš tai pirmajame skyriuje jie aptaria Europos Bendrijos kompetenciją reglamentuoti darbo santykius, teisinio reguliavimo evoliuciją, Europos Bendrijos darbo teisės šaltinių charakteristikas bei jų vietą Lietuvos teisinėje sistemoje. Šių bendresnio pobūdžio klausimų nagrinėjimas yra pateisinamas, nes padeda skaitytojui susidaryti vaizdą apie Europos Sąjungos teisės aktų veikimo ir taikymo būdus, socialinės teisėkūros vystymosi kryptis ir dėsningumus. Likusi monografijos dalis skirta vertinti konkrečių darbo teisės normų įgyvendinimą – antrame skyriuje tiriama laisvo darbuotojų judėjimo ir jų šeimos narių apsaugos problematika, trečiame skyriuje – darbuotojų lygiateisiškumas ir nediskriminavimas. Bene daugiausia dėmesio pagrįstai yra skirta individualiems darbo santykiams, nes šioje srityje kaip tik aptinkama labiausiai nacionalinei teisei darančių įtaką materialinių teisės normų dėl darbuotojų informavimo apie jų darbo sąlygas, dėl terminuotų darbo sutarčių, dėl darbo ne visą darbo dieną, darbuotojų komandiravimo teikti paslaugas, dėl darbuotojų teisių

apsaugos darbdavio nemokumo, įmonių, verslo ar jų dalių perdavimo atvejais ar dėl kolektyvinio darbuotojų atleidimo iš darbo. Penktame skyriuje pateikta darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės normų analizė. Šeštąs skyrius skiriamas kolektyvinių darbo santykių analizei. Kiekvienas monografijos skyrius pradedamas Europos Bendrijos teisės normų analize, vėliau tiriamas nacionalinės darbo teisės turinys ir atitiktis Bendrijos teisei, o baigiamas išvadomis, kuriose glaustai pateikiamas bendras tirtos problemos vertinimas ir siūlymai, kaip patobulinti esamą situaciją.

Monografijos autoriai, nagrinėdami pasirinktas problemas, tyrė ne tik naujausius teisės aktus, bet ir panaudojo nemažai užsienio mokslininkų darbų, naudojosi esamais Lietuvos mokslininkų tyrimų rezultatais. Teigiamas monografijos bruožas yra tas, kad neapsiribota vien teorine nagrinėjamų teisės aktų analize, bet ir parodoma, kaip jie taikomi teismų praktikoje. Praktikams ypač pravers monografijos pabaigoje pateikiama kiekvienai reguliuojamų visuomeninių santykių grupei svarbi Europos Bendrijų teisingumo teismo praktikos rodyklė, į kurią įtraukti aktualiausi ir vėliausi teismo prejudiciniai sprendimai. Monografija turi santrauką anglų kalba.

Monografijos autorių tyrimo išvados atitinka tyrimo medžiagą, jos gautos tinkamai panaudojus mokslo tiriamuosius metodus. Vis dėlto norėtusi pareikšti keletą diskusinių pastabų. Pirma. Autoriams ne visada pavyko išlaikyti vienodą mokslinės problemos tyrimo lygmenį skirtingose monografijos dalyse. Pavyzdžiui, vienam svarbiausių Europos Bendrijos darbo teisės institutų –

laisvam darbuotojų judėjimui ir jų šeimos narių garantijoms (antrasis skyrius) skirta nepakankamai dėmesio. Autoriai apsiriboję gana trumpu Europos Bendrijos teisės normų aprašymu, tačiau gilesnės analizės ar pavyzdžių vengė. O darbuotojų migrantų socialinės apsaugos klausimai pagal Bendrijos ir Lietuvos teisę buvo tirti daug plačiau. Priežastis dėl nenuoseklumo galiotų ir kalbant apie trečiajame skyriuje aptariamą Europos Sąjungos teisės reikalaujamo darbuotojų lygiateisiškumo įgyvendinimą Lietuvoje. Tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinos, tiek darbo teisės principų ar civilinės teisės normų taikymo aspektų nagrinėjimas peržengia tyrimo tikslui pasiekti reikalingą apimtį, todėl nėra būtinas. Teigiamai reikėtų vertinti tai, kad autoriai nevengia kritikuoti ir naujausių Lietuvos įstatymų leidėjo žingsnių, parodydami atitinkamų teisės normų probleminį taikymą praktikoje bei atskleiddami perteklinį kai kurių klausimų teisinį reguliavimą, kurio pagal Europos Bendrijos teisės aktus visiškai nereikalaujama.

Antra. Manytume, kad kai kurie autorių teiginiai neįtikinamai motyvuoti. Pavyzdžiui, autoriai abejoja kai kurių Darbo kodekse įtvirtintų garantijų, kurios siejamos su teisės į visą senatvės pensiją pagal valstybės socialinės apsaugos sistemas įgijimu, atitiktimi Bendrijos teisei. Primintina, kad darbo įstatymų vienybės ir diferenciacijos pagal darbo sąlygas ir darbuotojų psichofizines savybes principas laikomas darbo teisės principu (Darbo kodekso 2 str. 1 d. 9 p.), kuris pagrindžia specialių teisės normų ir garantijų egzistavimą. Papildoma apsauga

priešpensinio amžiaus žmonėms gali būti pagrindžiama ne tik dideliu jų nepertraukiamojo darbo stažu ar tiesiog dalyvavimo darbo rinkoje stažu, bet ir dėl jų sunkesnio įsidarbinimo, socialinio pažeidžiamumo.

Monografijos autoriai taip pat teigia, kad Lietuvos individualioji darbo teisė neatitinka Bendrijos teisės normų įmonių, verslo ar jų dalių perdavimo atveju – nesuformuluota įmonės, verslo ar jų dalių perdavimo sąvoka, darbo santykių tęstinumo mechanizmas ir pan. Šiuo atveju pasigendama pačių autorių suformuluotų pasiūlymų. Autoriai teigia, kad Lietuvos darbo teisėje nesukurta ir teisinio mechanizmo, suteikiančio galimybes darbuotojui įgyvendinti savo teisę į darbą ne visą darbo laiką. Abejotina, ar Bendrijos direktyva 97/81/EB reikalauja suteikti darbuotojui tokią absoliučią teisę reikalauti, o darbdaviui pareigą suteikti ne visą darbo dieną. Kita vertus, akivaizdu, kad perėjimas iš ne viso darbo laiko (tai būtų nauja sutartinė sąlyga ar grįžimas prie ankstesnės darbo laiko trukmės) į visą darbo laiką Lietuvoje yra nesureguliuotas. Panašių, mūsų galva, menkai motyvuotų teiginių monografijoje yra ir daugiau.

Nepaisant šių diskusinio pobūdžio pastabų, apibendrinant galima teigti, kad recenzuojama monografija yra naujas ir originalus mokslinis darbas, kuriame nagrinėjamos aktualios teisinės problemos, kylančios derinant Lietuvos teisės normas prie Europos Sąjungos teisės reikalavimų. Ji neabejotinai atitinka tokio pobūdžio darbams keliamus reikalavimus.

Monografiją „Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos darbo teisėje“ 2008 metais išleido VĮ Registrų centras.

Įteikta 2008 m. gruodžio 8 d.

Priimta publikuoti 2009 m. sausio 16 d.